Reavinster från bostadsförsäljningar överskattas kraftigt i statistiken

Dagens Nyheter den 17 juni 2021

Vårt inlägg på DN Debatt den 7 juni om den svenska fördelningsdebatten har kommenterats av Per Sundgren samt Daniel Suhonen och Göran Therborn. Vi väljer här att fokusera på ett par sakfrågor som aktualiseras av dessa kommentarer.

Bakgrunden till vårt inlägg i denna debatt har varit att ett antal debattörer med svaga kunskaper om fördelningsstatistik har fått ett stort utrymme i media. Vi bestämde oss för att granska hur deras utspel står sig mot fakta och forskning. Vår genomgång resulterade i en kritik av ett antal, som vi tycker, särskilt överdrivna och vilseledande påståenden. Eftersom dessa påståenden nu återkommer i kommentaren av Suhonen och Therborn väljer vi här att upprepa och förtydliga denna kritik. Vi uppmanar alla som vill att läsa den utförliga rapport i vilken vi ger en mer detaljerad redogörelse för våra argument och resultat.

Suhonen och Therborn betonar att Sverige enligt OECD:s senaste statistik är på plats nio i Europa, medan vi hävdar att Sverige befinner sig på plats fem-sju av 17 länder som vi tycker är meningsfulla att jämföra med. Problemet med OECD:s statistik är att ungefär hälften av de länder som enligt OECD ligger före Sverige inte alls fanns med i jämförande statistik i början av 1980-talet när den svenska fördelningen av disponibla årsinkomster var som jämnast.

Skillnaden mellan plats nio och en topplacering må förefalla stor, och i idrottssammanhang kan plats nio ses som en katastrof jämfört en medaljplats bland topp-tre. Men jämförelser mellan länders inkomstskillnader kan inte värderas som inom idrotten. Storleksordningarna på skillnaderna måste beaktas. En vanlig tumregel bland fördelningsforskare är att skillnader eller förändringar på upp till två till tre enheter på Gini-skalan inte har någon större ekonomisk signifikans, särskilt inte med tanke på att grundstatistiken är osäker av många skäl. När skillnaderna närmar sig fem enheter handlar det dock om påtagliga skillnader. Vi betonade att skillnaderna mellan länderna i topp 5–7 under 2010-talet inte har varit särskilt stora, sällan mer än just två-tre Gini-punkter, men att skillnaderna mellan denna grupp och nästa grupp av länder däremot varit klart större.

Suhonen och Therborn betonar också att kapitalvinsterna inte är inräknade i OECD:s statistik och att dessa inkomster ”har ovanligt stor betydelse i Sverige”. Men vi betonade mycket tydligt i vår rapport att det saknas internationellt jämförbar statistik över kapitalvinster, eller som det mer exakt bör uttryckas: ”inkomster av under året realiserade kapitalvinster”. I flera länder exkluderas rentav dessa kapitalvinster helt och hållet från den officiella inkomststatistiken, vilket understryker vikten av att vara försiktig innan man gör starka påståenden om dessa utfall.

Vad som däremot är helt klart när det gäller dessa reavinster, som för övrigt domineras av bostadsförsäljningar, är att de har blivit kraftigt överskattade i statistiken under senare år. Skälet till detta framgår om man jämför dagens skatteregler med de som gällde fram till början av 1980-talet. I början av 1980-talet var skatten baserad på den reala reavinsten, vilket innebär att inköpspriset fick

räknas upp med inflationen och avdrag fick göras även för underhållskostnader. Denna reala vinst, som rimligen är vad man vill ha med i en bra fördelningsstatistik, beskattades sedan med en hög skattesats då vinsten i praktiken lades på toppen av övriga inkomster.

Sedan slutet av 1990-talet har denna beskattning övergått till att bli nominalistisk, det vill säga ingen uppräkning av inköpspriset är tillåten och underhållskostnader får inte dras av. Detta innebär att inkomsten som kommer med i statistiken blir alltför hög. Skattesatsen på denna alltför höga inkomst är visserligen lägre än förr, men i praktiken är skattesatsen på den underliggande reala vinsten betydligt högre än den formella skattesatsen på 22 procent.

Vi tycker att vi förklarade dessa problem tydligt i vår underlagsrapport, men uppenbarligen har Suhonen och Therborn inte tagit till sig denna text. Nu kan vi gärna framhålla att många andra användare av svensk fördelningsstatistik också har missat dessa svagheter i den officiella statistiken, och det är också först under senare tid som vi själva fått hela problembilden klar för oss. Men likafullt innebär dessa statistikproblem att många av Suhonens och Therborns påståenden faller.

Den officiella statistikens brister gällande förmögenhetsfördelningen i Sverige är ett välkänt sorgebarn. Sverige saknar en heltäckande statistik över hushållens tillgångar och skulder, och inte ens den statistik som SCB förde under 2000-talet var fullt tillförlitlig. De forskningsstudier som, trots dessa problem, har försökt uppskatta förmögenhetsfördelningen i Sverige och även i andra europeiska länder, har funnit att ojämlikheten bland förmögenhetsägarna inte har ökat särskilt mycket på senare år. Orsaken är att ökningen i bostadspriser och pensionssparande har tillfallit en stor majoritet av befolkningen.

Suhonen och Therborn verkar inte vilja acceptera detta, utan hänvisar till en schweizisk bankrapport, som har sammanställt förmögenhetsdata från alla världens länder. Den rapporten utgår dock från SCB:s bristfälliga fördelningsstatistik från tidigt 2000-tal och adderar till denna journalisters gissningar om de superrikas förmögenheter, vilket resulterar i att Sverige är mer ojämlikt än USA i termer av förmögenheter. Tyvärr lider dessa skattningar av stora problem, och det borde ringa flera varningsklockor hos alla de som studerar dessa estimat lite närmare. Sveriges förmögenhetsvärden är dessutom extra problematiska. Till skillnad från andra länder inkluderas nämligen inte långsiktigt sparande i pensioner och försäkringstillgångar som i dessa sammanhang är förhållandevis jämnt fördelade.

En sansad fördelningsdebatt kräver med andra ord ett försiktigt, och gärna källkritiskt, förhållningssätt till fakta.

Slutligen vill vi upprepa det vi skrev i vår artikel och rapport, nämligen att vi välkomnar en fördelningsdebatt som grundar sig på fakta och balanserade slutsatser. Ojämlikhet är ett mångfacetterat fenomen, som inbegriper utfall på kort och lång sikt, inkomster, konsumtion och förmögenhet. Nivån kan anses låg eller hög beroende på vad man jämför med eller om enskilda grupper ställs mot varandra. Trenden kan på samma gång vara ökande och stabil, vilket kan styras av val av start- och slutår eller vilken specifik fråga som ställs. Om fler får upp ögonen för dessa viktiga, och komplicerande, aspekter av fördelningsfrågan, så kan vi se fram emot en bättre och mer sansad samhällsdiskussion om en av vår tids stora frågor.

Anders Björklund

Daniel Waldenström